

IOANA POSTELNICU'S LITERATURE AND THE INFLUENCE OF "SBURĂTORUL" LITERARY CIRCLE

Maria-Ionela Negoescu-Șupeală
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: Part of the literary avant-garde who managed to overcome the templates set up at that time in terms of feminine writing, Ioana Postelnicu imposed by her daring topics literature such as eroticism, the adolescent passion, themes that with the time have been turned into periods of the feminine writing maturity.

Ioana Postelnicu's first novel, Bogdana, published in 1939 was considered by the critic Eugen Lovinescu, "a novel of exquisite purity".

Both Bogdana as well as Darkness, her next novel, put the reader right in the urban scenery where the destinies of the heroes are designed. Getting into the inner world of characters, the author gets new visions of their insights, every time.

The influence of Sburătorul literary circle and its head, Eugen Lovinescu played a decisive role in Ioana Postelnicu's prose.

The realistic-social prose, particularly the novels Poienari Forest, The City of Wonders and The Adolescents, along with the Vlasini Trilogy, namely: The Departure of the Vlașini, The Returning of the Vlașini and The Descendants of the Vlașini (a veritable epic of the Transylvanian pastoral life and at the same time evoking the writer's origin), but also the novels Remember, The sap of the underworld- as a travel and creation log; the memoir writing Surrounding thought. Surrounding Earth-stand as testimony that challenges of the time were not at all easy, especially for the intelligentsia but what eventually succeeded in the end was "the personalization of the woman", who could be discovered and rediscovered at all her stages of emotional experiences.

Keywords: feminine literature, Bogdana, Darkness, Eugen Lovinescu, Sburătorul

Introducere

Tematica abordată relevă interesul pentru literatura neomologată de critica literară, observată doar la suprafață și nu sondată în profunzimea ei dar la o analiză mai minuțioasă, cu o valoare inestimabilă pentru patrimoniul nostru literar.

Putem spune că Ioana Postelnicu a parcurs două mari etape în formarea sa ca scriitoare: etapa primordială a faimoasei convorbiri telefonice cu Eugen Lovinescu, care a dus-o în strada Câmpineanu la cenaclul *Sburătorul* deschizându-i calea spre literatură și etapa ulterioară a modificărilor survenite în viața și în opera scriitoarei după data de 23 August 1944, moment al marilor schimbări când destinul romanului a fost influențat de rigorile cenzurii. Acesta este momentul în care viața scriitoarei "s-a întors pe dos" (*Genaru*, „*La 90 de ani, Ioana Postelnicu de vorbă cu Ovidiu Genaru*”)¹. Deși nici din punct de vedere material viața nu mai era una strălucită, în ceea ce privește creația, faptul că autorilor li se impunea ce să scrie și cum să scrie, lucrările lor fiind de multe ori elogii aduse formei de guvernământ, toate acestea au condus la un sentiment de înstrăinare față de scrierile efectiv „dictate” de harul scriitoricesc în locul acestora instalându-se acele scrieri exclusiv realist-socialiste cu care scriitoarea simțea că nu are nicio legătură. Pierzând această autonomie a

¹ România Literară, Nr 9, 2000. Interviu- *La 90 de ani, Ioana Postelnicu de vorbă cu Ovidiu Genaru*.

http://www.romlit.ro/index.pl/la_90_de_anii_ioana_postelnicu_de_vorb_cu_ovidiu_genaru, consultat la data de 10 sept. 2017

scrisului, a încercat să evite acest tip de literatură impusă, pentru care esteticul nu semnifică absolut nimic și a început să scrie literatură pentru copii. Cu doar un an în urmă, în 1943 primise Premiul „Udriște Năsturel” al Academiei Române.

Ioana Postelnicu, (pe numele adevărat Eugenia Banu) este o scriitoare prolifică ce a creat atât în perioada interbelică dar și în cea postbelică fructificându-și existența (a trăit 94 de ani), cu însăși scopul acesteia, căci așa cum avea să declare, tocmai un «imperativ al propriei existențe» reprezenta literatura pentru ea.

Numele „Ioana Postelnicu”, este unul dintre pseudonimele sugerate de către Eugen Lovinescu, atunci când și-a început cariera literară în 1937 la Cenaclul *Sburătorul*. Aceasta a impus prin literatura sa subiecte îndrăznețe precum erotismul, pasiunea adolescentină, teme care cu timpul au fost transfigurate în perioade ale maturității feminine scriitoricești, în perioada interbelică scriitoarea încercând să fie pe cât posibil „masculin de feminină sau feminin de masculină” conștientă fiind de faptul că „mințile în ansamblul său trebuie să fie larg deschise.”² (Sora 2006: anul III, nr. 112)

Principalele Opere

Primul roman al Ioanei Postelnicu, *Bogdana* apărut în 1939 (a doua ediție în 1979) a fost considerat de către criticul Eugen Lovinescu “un roman de o puritate desăvârșită” și evidențiază o bună cunoaștere a naturii feminine. Eroina, Bogdana căsătorită cu un avocat, întreține o relație pasională prin telefon cu Val, cu care nu se văzuse niciodată față în față.

Când ajung în cele din urmă să se cunoască în realitate, Bogdana este total dezamăgită de înfățișarea lui, deloc asemănătoare cu cea din fotografia primită. Ea se reîntoarce acasă cu gândul că poate chiar dacă necunoscutul ar fi fost așa cum își dorea, nu ar fi reușit să treacă peste îngrădirile ei mentale și sufletești. Finalul romanului lasă loc interpretărilor: „Adormi cu o flacără amară de regret, plimbată în trupul înfrigorat, strâns în inimă ca o întrebare. Dacă Val ar fi fost altfel, ar fi reușit oare să sfarme zidurile? Și se mângâia la gândul că poate nu!...Dar abia acum simți în ea puterea de a discuta cu Adi...”³ (Postelnicu 1979: 170)

Se poate observa că nu doar personajele masculine sunt capabile de trăiri intense ci și cele feminine care vădese dorința de a se regăsi într-o lume pierdută în fața necunoscutului din ea. Aflată în fața acestui necunoscut, deși nu știe cum să reacționeze, femeia încearcă să găsească un sens, o justificare printr-un întreg registru emoțional. În altă ordine de idei, femeia care scrie acest gen de literatură este văzută ca un om întreg asupra căruia omul cu spirit creator nu face diferență de gen, dar incursiunile ei au nevoie de profunzime și cunoaștere.

Autoarea însăși a fost o fire puternică, plină de o vitalitate ereditară, înzestrată cu forță creatoare și dorință nestăvilită de cunoaștere și împărtășire a cunoștințelor acumulate din propria experiență de viață.

Deși referitor la romanul *Bogdana* George Călinescu susținea că este construit în stilul romanului *Tinerețe* al Luciei Demetrius: „fără indecențe grave numai cu vapoase stări sexuale”⁴, (Călinescu 1982: 851) stilistic vorbind, asemănarea este insuficientă și acest roman deschidea calea romanului pt care autoarea a primit Premiul Academiei Române.

Având ca inspirație evidentă romanul Hortensiei Papadat-Bengescu *Concert din muzică de Bach*, următorul roman al Ioanei Postelnicu intitulat *Bezna* apărut în 1943, abordează infirmitatea fizică și psihică, degradarea trupeză, diformitatea interioară și exterioară a omului, toate acestea duse până la anomalie.

²Sora, Simona *Sexul literaturii*, în „Dilema veche”, anul III, nr. 112, 23 martie 2006:131

³ Postelnicu Ioana, *Bogdana*, Ed. Minerva, București, 1979 : 170

⁴ Călinescu George, *Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941 (ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Minerva, București, 1982): 851

Atât *Bogdana* cât și *Bezna* ne transpun în plin peisaj urban unde sunt proiectate destinele eroilor. Intrând în lumea interioară a personajelor, autoarea obține de fiecare dată noi viziuni asupra acestora.

Acest roman a fost considerat un roman de analiză mai mult fiziologică decât psihologică deoarece personajele par să își urmeze calea spre ieșirea din bezna propriei conștiințe, a propriilor trăiri nesatisfăcătoare; dintr-un impuls fiziologic, instinctual, intercon condiționându-se unii pe ceilalți.

Autoarea descrie evenimentele și personajele în mod direct, le observă acțiunile și le relatează cu obiectivitate. De multe ori, analiza psihologică este realizată prin trăirile personajului însuși.

Se pot observa și în acest roman predilecția pentru estetic, pasiunea pentru sondajul psihologic pe care le vedem în primul roman al Ioanei Postelnicu.

Proza realist-socială, mai cu seamă romanele *Pădurea Poienari*, *Orașul Minunilor* și *Adolescenții* dar și trilogia *Vlașinilor*: *Plecarea Vlașinilor*, *Întoarcerea Vlașinilor* și *Urmașii Vlașinilor* reprezintă o realitate a vieții pastorale transilvănene ca experiență personală și în același timp evocarea obârșiei scriitoarei.

Romanele *Remember*, *Seva din adâncuri*-ca jurnal de călătorie și creație; scrierea memorialistică *Roată gândului*, *Roată Pamântului*, stau ca mărturie că provocările vremii nu au fost deloc ușoare, mai ales pentru intelectualitate, dar ceea ce s-a reușit în cele din urmă a fost „personalizarea femeii”, aceasta putându-se descoperi și redescoperi în toate etapele trăirilor ei sufletești.

Influența lui Eugen Lovinescu și a cenaclului *Sburătorul*

Cea mai mare influență asupra operei Ioanei Postelnicu a exercitat-o Eugen Lovinescu și cenaclul condus de către acesta.

Publicația literară românească cea mai de seamă apărută în perioada dintre cele două războaie mondiale, a fost revista *Sburătorul*. Aceasta a apărut pe data de 19 Aprilie 1919 la inițiativa lui Liviu Rebreanu. Din 1926, direcția pe care era centrat *Sburătorul* se va schimba urmând o traiectorie pronunțat doctrinară. Din acest moment, accentul nu mai cade exclusiv pe promovarea tinerelor talente ci pe impunerea teoretică a modernismului ce evidențiază teoriile lovinesciene.

Eugen Lovinescu a fost cunoscut în epocă drept un mare critic literar dar în același timp și un deschizător de drumuri. În pofida acestui fapt, el nu s-a bucurat însă de toate premiile și titlurile pe care ar fi trebuit să le primească, anume Premiile Academiei, demnitatea unei funcții de academician sau de titulatură unei catedre universitare.

Fiica acestuia, Monica Lovinescu admitea mai târziu în *Jurnal Inedit*, reflectând asupra acestei situații, că niciodată nu s-a întrebat prea mult dacă tatăl ei a suferit sau cât anume, pentru faptul că nu a avut parte de o recunoaștere „oficială” nici în Academie din cauza campaniei duse de Iorga dar nici într-o funcție de profesor universitar. Un lucru este cert: acela că deși avea studii doctorale la Sorbona, Lovinescu a rămas doar un profesor de limba latină la liceul *Matei Basarab* din Capitală.

Gheorghe Grigurcu în *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori* îl descrie pe critic ca fiind „cultivat și spiritual asemeni unui prelat catolic, un *homme du monde*, știind să cocheteze cu ispitele pe care le îndepărtează, refuzul însuși având tandrețea melancolică a unui flirt cu Imposibilul.”⁵ (Grigurcu 1997: 42)

Ioanei Postelnicu îi sugerează în mod ironic dar cu delicatețe să își găsească îndeleticiri specifice feminine, căci în opinia sa, scrisul nu era o ocupație feminină.

⁵ Gheorghe Grigurcu, *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori*, Ed. Jurnalul Literar, București, 1997: 42

Referitor la acest lucru, Gheorghe Grigurcu observa analizând afirmația lui Lovinescu că viața frenetică, dionisiacă, nu găsește într-însul un îndărătnic cenzor, ci o conștiință discret încurajatoare, vibratilă în propria-i savantă resignare:

„Cred că-ți petreci foarte nimerit vremea pe acolo; ocupația literară și altele nu sunt vocații feminine; ele umplu numai vacanțe. Dacă viața sau simulacrul ei se prezintă direct, de ce să faci efortul necesar chiar și unei scrisori literare necum unei cărți? Îți urez deci toate campionatele, dacă există prin farfuria Ocnei Sibiului. Iar la toamnă, când voi avea plăcerea să te văd, fii sigură că nu voi căuta în sacul dumitale grăunțe literare: voi zice a trăit; și e mult mai important”.⁶ (*Ibidem*: 42)

Chiar și Monica Lovinescu nota în al său *Jurnal inedit* atitudinea criticului vizavi de această chestiune. Rememorând cu incertitudine un episod petrecut pe când era doar o fetiță de 9 ani, afirma :

Singurul lucru ce mi-a rămas din acea perioadă – dar nu sunt sigură că este amintirea mea și nu mi-a fost povestită de mama- este că tata mi-a dat de citit fie *Mite* fie *Bălăuca*. Cerându-mi apoi impresiile, i-aș fi spus că epicul nu-i stă în fire, să se întoarcă la critică. Mi-ar fi răspuns înciudat: Domnișoară, *d-ta* să nu ai păreri literare! Și apoi m-ar fi pedepsit închizându-mă în casă o oră sau o zi. Reacția nu-i seamănă, dar eu găseam anecdota atât de savuroasă, încât nu-i puneam în chestiune autenticitatea. Lectura aceasta este o revelație. Negativă în ceea ce mă privește. Deși îi stăteam alături, și țineam la el, n-am putut face nimic pentru acest om profund nefericit. Nici măcar să-i simt tristețile n-am fost în stare.⁷(Lovinescu 2014: 31).

Fără îndoială, Monica Lovinescu a adunat în sufletul ei durerea și nostalgia după dispariția părinților ei. Mama sa, Ecaterina Lovinescu-Bălăcioiu supusă fiind detenției în regim politic la vârsta de 71 de ani, a sfârșit tragic fiindu-i suprimată medicamentația de care avea nevoie.

Cenaclul *Sburătorul* reprezenta pentru cei ce îl frecventau, locul ideal unde aflau dacă aveau vocație de a scrie sau acela unde puteau împărtăși opinii și primi sugestii de îmbunătățire a lucrărilor prezentate.

La Ioana Postelnicu, influența pozitivă a cenaclului *Sburătorul* și desigur a mentorului ei, se poate observa în evoluția prozei sale.

În *Biblioteca Critică. E. Lovinescu. Studiu, antologie și ediție de Florin Mihăilescu*, Ioana Postelnicu consacră lui Lovinescu și cenalului în care s-a format ca scriitoare, un articol intitulat *Amintiri de la Sburătorul*.

Prozatoarea își amintește cu emoție de sprijinul ce i-a fost acordat și îndrumările primite la cenaclu: cei ce au trecut pe la *Sburătorul* poartă încă nostalgia acelor duminici de lectură, nostalgia acelei atmosfere indescritibile de gust literar, de emoție, de stimul, de orientare pe făgașurile unei literaturi de calitate. În amintirea lor stăruie chipul lui E. Lovinescu pe pragul ușii la care au sunat și pe care o dșhidea el însuși. La cenaclul *Sburătorul* starea socială rămânea în prag. În încăperea largă, compusă din trei camere pătrundea doar talentul. Pe scaunele înșirate de-a lungul bibliotecii ședeau, alături, scriitorul consacrat, umilul tânăr cu coatele rupte și fără cămașă dar cu ochii strălucind de focul sacru și cu buzunarul jerpelit, transformat în lăcașul vreunui poem, profesorul universitar, medicul cu renume, ministrul în funcție, candidați și ei la titlul de scriitor, purtând și aceștia în buzunare câteva file pe care

⁶ *ibidem*1, Op. cit.: 42

⁷ Monica Lovinescu *Jurnal inedit 2001-2002*, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Astrid Cambose, Ed. Humanitas, București, 2014: 31

doreau să le citească înaintea aeropagului zburătorist și să afle verdictul.⁸ (Mihăilescu 1973: 45).

Cenaclul *Sburătorul* și libertatea de a scrie de care se bucurau scriitorii în cadrul acestuia a rămas pentru Ioana Postelnicu chiar și după dispariția mentorului său, locul ideal de formare și promovare a tinerelor talente. Atmosfera cenaclului, mutat ulterior chiar în locuința acesteia, nu mai era aceeași, însă ea dorea continuarea descoperirii tinerilor talentați ca un elogiu adus celui ce condusese acest cenaclu.

Decizia de a continua ședințele *Sburătorului* găzduindu-l chiar în propria locuință, a reprezentat după cum avea să constate fiica criticului, o modalitate de a distra atenția de la lucrurile pe care aceasta din urmă le putea dezvălui și care ar fi pus-o într-o lumină extrem de nefavorabilă pe continuatoarea cenaclului.

Monica Lovinescu afirma că :

E.L nu a lăsat cu limbă de moarte nicio sugestie de premii sau de continuare a cenaclului.(...) Ioana Postelnicu era doar printre cei din public, după ce, e drept, încercase să treacă moștenirea lui E.L pe numele fiicei sale și răspândise prin București o calomnie bine calculată: că voi risipi biblioteca tatei. Ioanei P., pe bună dreptate, ca și multor altora, îi era teamă să nu public imediat *Jurnalul* lui E.L., în care nu s-ar fi oglindit în culorile cele mai trandafirii. Dar Niki (n.r Nicolae Manolescu) n-avea cum să cunoască toate aceste rumori "literare". În schimb, el care imi declarase că a citit de două ori *Vavilonul*, și-ar fi putut aminti că descriu cu detalii cum s-a alcătuit cenaclul, ignorând doar rolul de bovarică al Ioanei P., spre a nu-i amări bătrânețile clădite, ca întreaga-i existență, pe idea că are talent- când cu totul alte farmece îl seduseseră pe criticul în vârstă. Opresc aici deoarece n-aș dori să dau dovadă de nedemnităte filială. Mai opresc și fiindcă, o data mai mult, constat că ceea ce scrii n-are nicio importanță tot nu te citește nimeni.⁹ (*Op.cit.*: 243)

Desigur, fiica criticului nu putea vorbi în termeni amicali despre Ioana Postelnicu dată fiind relația de notorietate a celor doi dar atunci când face referire la lipsa talentului de scriitoare al acesteia și la faptul că operele sale nu sunt citite, o face dintr-o nemăsurată vanitate dar și pentru a se «răzbuna» oarecum, amintindu-i că nu a fost singura aventură a tatălui său care, ca orice om avea și el slăbiciunile sale.

Maturii ale talentului scriitoricesc stau operele recunoscute și premiate de către Academia Română dar și ecranizările realizate de Mircea Dragan după trilogia *Vlașinilor*.

CONCLUZII

Influența cenaclului se oglindește îndeosebi în scrierile impregnate de spiritul lovinescian. Putem observa astfel încă din romanul de debut, *Bogdana* și mai apoi din *Bezna*, influența ideilor moderniste pe care cenaclul le promova în ceea ce privește romanul interbelic.

Din cauza faptului că femeia era anatimizată din punct de vedere istoric și social la exclusiune și anonimă, aceasta va învăța că trebuie să îndrăznească. Ea învață totodată să nu accepte o viață trăită amorf, prin înăbușirea dorințelor sale dar și să respingă comoditatea resemnării; firește, cu gândul că totul ar putea fi zadarnic și s-ar sfârși oricum în negura uitării.

Și Ioana Postelnicu a reușit toate acestea prin naturalețea scrierilor sale, prin apartenența sa la domeniul memorialisticii feminine autohtone, înfruntând istoria deconcertantă.

Tipul de roman citadin cât și tematica psihologică abordate inițial vădesc totuși influența lui Lovinescu și a cenaclului *Sburătorul*: "Scriam cum mă învățase Lovinescu. Să

⁸ Florin Mihăilescu, *Biblioteca Critică. E. Lovinescu. Studiu, antologie și ediție de Florin Mihăilescu*, Editura Eminescu, 1973, București:45

⁹ ibidem 8, op.cit.: 243

scrii fără să te întrerupi tot ce-ți vine sub condei. Să lucrezi ca un meșter care tencuiește un zid. Aruncă materialul cu mistria, acoperă zidul, nu se oprește. Apoi începe a-l netezi cu răbdare, cu atenție...”¹⁰ (Postelnicu- *op.cit* : 68)

În contextul noilor actualizări la nivel politic, stilul de scriere al autoarei se va modifica adaptându-se clișeele impuse de ideologia comunistă.

Scriitoarea considera în mod ingenuu că dacă ar fi trăit, Lovinescu chiar ar fi aderat la tiparul doctrinar impus în mod arbitrar scriitorilor după cel de-al doilea Război Mondial. Motivul ar fi fost dorința de deschidere către noutate a criticului.

Ceea ce urmăreau cu precădere sburătoștii în creațiile lor era cu certitudine „*autonomia esteticului*”, susținută și de cultul manifest al majorității membrilor maiorescianismului.

Istoria literaturii române contemporane spre exemplu, este impregnată cu marile principii ale conștiinței sociologice și literare ale criticului. Tendința era aplicarea acestor principii de către tinerii scriitori care treceau pragul cenaclului în creațiile lor.

Momentul cel mai așteptat de către sburătoștii entuziaști era acela în care îi înmânau criticului volumul abia tipărit.

Ioana Postelnicu rememora duminicile savuroase de lectură de la *Sburătorul* afirmând că: cel mai entuziast dintre sburătoși era însuși E. Lovinescu. Și spun E. Lovinescu pentru că maestrului nu îi plăcea să i se spună Eugen. Am asistat la lecturi excepționale pe care maestrul le sublinia cu cuvinte pregnante, adevărată scriere cu aqua-forte, cu o strângere de mână, ridicat solemn în picioare, ținând în pumni coupe-papier-ul de fildeș cu care tăia văzduhul. Ședința lua un caracter festiv constituind o stimulare biciuitoare pentru scriitori. Nu exista sburătorist să plece, în asemenea împrejurări, de la cenaclu, fără să ia hotărâri mărețe, anume de a nu părăsi casa până nu pune la punct o anume nuvelă, un poem, un fragment de roman cu care să se prezinte la lectură duminica viitoare.(...) Da. *Sburătorul*-a fost numai un cenaclu, el a fost tot ceea ce s-a legat de E. Lovinescu, tot ceea ce s-a desprins din el în fiecare clipă, tot ceea ce s-a lăsat ca moștenire spirituală în gândirea cenacliștilor. Rădăcinile *Sburătorului*-au pierdut în pământ dar coroana lui a înflorit în spiritul celor care au frecventat cenaclul.¹¹ (*Ibidem*: 46, 48)

Influența lui Eugen Lovinescu și a cenaclului său, observabile în mod evident cu precădere în proza de început a Ioanei Postelnicu reprezintă năzuința spre recunoașterea binemeritată dar și biruința în ceea ce privește literatura feminină ca moment remarcabil pentru patrimoniul nostru cultural.

BIBLIOGRAPHY

România Literară. Nr 9, 2000 . Interviu-*La 90 de ani, Ioana Postelnicu de vorbă cu Ovidiu Genaru*.http://www.romlit.ro/index.pl/la_90_de_ani_ioana_postelnicu_de_vorb_cu_ovidiu_genaru, consultat la data de 10 sept. 2017

Sora, Simona.2006. *Sexul literaturii*, În „Dilema veche”, anul III, nr. 112, 23 martie . 131.

Postelnicu, Ioana. *Bogdana*. 1979. București: Ed. Minerva.

Postelnicu, Ioana. 1985.*Seva din adâncuri*. București: Ed. Minerva.

Călinescu, George, 1941. *Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent*, . Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București: (ediția a II-a,1982 revăzută și adăugită, București: Ed. Minerva).

Grigurcu, Gheorghe. 1997. *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori*. București: Ed.Jurnalul Literar.

¹⁰ Ioana Postelnicu, *Seva din adâncuri*, București, Ed. Minerva, 1985:68

¹¹ibidem8, op cit. :46, 48

I.Boldea, C. Sigmirean, D.-M.Buda

THE CHALLENGES OF COMMUNICATION. Contexts and Strategies in the World of Globalism

Lovinescu, Monica, 2014. *Jurnal inedit 2001-2002*. Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Astrid Cambose, București: Ed. Humanitas.

Mihăilescu, Florin. 1973. *Biblioteca Critică. E. Lovinescu. Studiu, antologie și ediție de Florin Mihăilescu*”, București: Ed. Eminescu.